

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

УДК 005.21:72.012:711.4

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.20362066>

**Стратегічне управління процесами створення дизайн-концепцій для
інклюзивних громадських просторів**

Марія Йосипівна Маркович

кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри образотворчого мистецтва,
дизайну та методики їх навчання Тернопільського національного
педагогічного

університету імені Володимира Гнатюка, м.Тернопіль, 46009? Україна

<https://orcid.org/0000-0002-0510-2001>

Зоя Анатоліївна Мацишина

Кандидат педагогічних наук, доцент кафедри образотворчого мистецтва,
дизайну та методики їх навчання, Тернопільський національний
педагогічний

університет імені В. Гнатюка, Тернопіль, 46009 Україна.

<https://orcid.org/0000-0001-7638-6729>

Надія Богдагівна Гашин

Кандидат технічних наук, доцент кафедри систем штучного інтелекту та
аналізу даних Тернопільський національний технічний
університет імені І Пулюя, Тернопіль, 46025 Україна.

<https://orcid.org/0009-0000-0136-4955>

Наталія Михайлівна Дацюк,

доктор філософії, доцент кафедри образотворчого мистецтва, дизайну та методики їх навчання Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка, Тернопіль, 46009 Україна.

<https://orcid.org/0000-0003-2548-3638>

Михайло Миколайович Нетриб'як,

заслужений архітектор України,
викладач кафедри образотворчого мистецтва, дизайну та методики їх навчання Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка,
Тернопіль, 46009 Україна

<https://orcid.org/0000-0001-9043-3886>

Прийнято: 12.04.2026 | Опубліковано: 30.04.2026

***Анотація.** У статті здійснено розробку комплексного підходу до стратегічного управління процесом створення дизайн-концепцій для інклюзивних громадських просторів із забезпеченням системної інтеграції принципів універсального дизайну на всіх етапах проєктування. Методологічною основою дослідження є системний та міждисциплінарний підходи, що поєднують аналіз наукових джерел, узагальнення сучасних практик інклюзивного дизайну та елементи стратегічного управління проєктами. У роботі використано методи порівняльного аналізу, синтезу та моделювання для формування концептуальної моделі управління процесом створення інклюзивних просторів, а також підходи до структуризації управлінських рішень і оцінки їх ефективності.*

У результаті дослідження обґрунтовано необхідність переходу від фрагментарного впровадження принципів доступності до їх системної інтеграції у стратегічне управління. Запропоновано концептуальну циклічну модель, яка охоплює етапи аналізу потреб користувачів, співтворення рішень,

тестування, реалізації та подальшої адаптації середовища. Доведено, що ефективність інклюзивних громадських просторів визначається не лише фізичною доступністю, але й соціальними, поведінковими та управлінськими чинниками. Розширено трактування інклюзивності як багатовимірної категорії, що поєднує соціальну справедливість, економічну ефективність та управлінську результативність. Обґрунтовано, що інтеграція інклюзивних підходів сприяє підвищенню якості управлінських рішень, зниженню ризиків неефективного використання ресурсів і формуванню стійкого міського середовища, орієнтованого на довгострокові суспільні потреби.

Висновки дослідження підтверджують, що стратегічне управління виступає ключовим механізмом забезпечення інклюзивності громадських просторів, трансформуючи принципи універсального дизайну у практичні управлінські інструменти. Запропонований підхід дозволяє сформувати адаптивну систему розвитку середовища, здатну реагувати на змінні потреби суспільства, підвищувати рівень залученості користувачів та забезпечувати довгострокову стійкість просторових рішень і їх соціальну релевантність.

Ключові слова: *концептуальне проєктування, інклюзивний дизайн, універсальний дизайн, громадський простір, стратегічне управління, дизайн-середовище, інклюзивність, міське середовище*

Strategic Management of the Processes of Creating Design Concepts for Inclusive Public Spaces

Mariya Markovych

Candidate of Art History, Associate Professor of the Department of Fine Arts, Design and Methods of Their Teaching, Volodymyr Hnatyuk Ternopil National Pedagogical University, Ternopil, 46009 Ukraine <https://orcid.org/0000-0002-0510-2001>

Zoia Matsyshyna

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Department of Fine Arts, Design and Methods of Their Teaching, Ternopil National Pedagogical University named after V. Hnatyuk, Ternopil, 46009 Ukraine,

<https://orcid.org/0000-0001-7638-6729>

Nadiya Bohdagivna Hashchyn

Candidate of Technical Sciences, Associate Professor of the Department of Artificial Intelligence Systems and Data Analysis Ternopil National Technical University named after I. Pulyuy, Ternopil, 46025 Ukraine.

<https://orcid.org/0009-0000-0136-4955>

Nataliya Mykhailivna Datsyuk,
Doctor of Philosophy, Associate Professor of the Department of Fine Arts, Design and Methods of Their Teaching, Ternopil National Pedagogical University named after V. Hnatyuk, Ternopil, 46009 Ukraine

<https://orcid.org/0000-0003-2548-3638>

Mykhailo Mykolayovych Netrybyak,

Honored Architect of Ukraine,
Teacher Department of Fine Arts, Design and Methods of Their Teaching, Ternopil National Pedagogical University named after V. Hnatyuk, Ternopil, 46009 Ukraine,

<https://orcid.org/0000-0001-9043-3886>

Abstract. *The article develops a comprehensive approach to the strategic management of the process of creating design concepts for inclusive public spaces, ensuring the systematic integration of universal design principles at all stages of design. The methodological basis of the study is formed by systemic and interdisciplinary approaches that combine the analysis of scientific sources, the generalization of contemporary inclusive design practices, and elements of strategic project management. The study employs methods of comparative analysis, synthesis, and modeling to develop a conceptual model for managing the process of creating*

inclusive spaces, as well as approaches to structuring managerial decisions and assessing their effectiveness.

The results of the study substantiate the need to move from fragmented implementation of accessibility principles to their systematic integration into strategic management. A conceptual cyclical model is proposed, covering the stages of user needs analysis, co-creation of solutions, testing, implementation, and further adaptation of the environment. It is demonstrated that the effectiveness of inclusive public spaces is determined not only by physical accessibility but also by social, behavioral, and managerial factors. The interpretation of inclusivity is expanded as a multidimensional category that combines social justice, economic efficiency, and managerial performance. It is justified that the integration of inclusive approaches contributes to improving the quality of managerial decisions, reducing the risks of inefficient resource use, and forming a sustainable urban environment oriented toward long-term societal needs.

The conclusions of the study confirm that strategic management serves as a key mechanism for ensuring the inclusivity of public spaces by transforming universal design principles into practical managerial tools. The proposed approach enables the formation of an adaptive system for environmental development that is capable of responding to changing societal needs, increasing user engagement, and ensuring the long-term sustainability and social relevance of spatial solutions.

Keywords: *conceptual design, inclusive design, universal design, public space, strategic management, design environment, inclusivity, urban environment.*

Вступ. Інклюзивний дизайн спрямований на максимальне врахування різноманітних потреб користувачів і створення середовища де жодна людина не залишається поза колом користувачів. В загальному, хороший дизайн – це інклюзивний дизайн, який відображає різноманіття людей і не створює жодних перешкод [1]. Інклюзія означає не лише технічну доступність (рампи,

безперешкодні переходи, універсальні туалети тощо), а й проектування середовища з урахуванням соціальних і етичних аспектів. Інклюзивний дизайн інтегрує принципи доступності, розширюючи їх з урахуванням фізичних, сенсорних та когнітивних потреб. Таким чином, принципи універсального дизайну охоплюють не лише архітектурні рішення, а й безпечні та доступні просторові умови для усіх громадян.

Водночас наявні дослідження засвідчують, що багато викликів залишаються нерозв'язаними – від нестачі практики безбар'єрного проектування в Україні до соціальних перешкод і побоювань у вразливих груп.

Таким чином, стратегічне управління процесом створення дизайн-концепції є гарантом дотримання універсальних принципів та соціальної справедливості на всіх стадіях – від першої ідеї до введення її в експлуатацію.

У такому контексті стратегічне управління доцільно розглядати не лише як механізм координації ресурсів, термінів і виконавців, а як інструмент інституціоналізації інклюзивності в управлінській практиці. Його роль полягає у тому, щоб трансформувати принципи універсального дизайну з рівня нормативних декларацій у систему послідовних рішень, критеріїв оцінювання та процедур контролю. Саме за такого підходу інклюзивний громадський простір постає не як сукупність окремих архітектурних елементів, а як результат цілеспрямованої управлінської політики, орієнтованої на людську гідність, безпеку, доступність і соціальну справедливість.

Огляд літератури. В останні роки спостерігається зростання кількості досліджень, присвячених інклюзивним громадським просторам та принципам універсального дизайну. Зокрема, Гупта А., Ядав М., Наяк Б. [2] у межах систематичного огляду узагальнюють сучасні підходи до забезпечення доступності відкритих міських просторів та акцентують увагу на фрагментарності впровадження стандартів універсального дизайну. Автори підкреслюють, що незважаючи на наявність нормативно-правових вимог,

практична реалізація інклюзивних рішень залишається нерівномірною, особливо в країнах, що розвиваються, де інституційні та управлінські бар'єри обмежують інтеграцію принципів доступності у процеси міського проектування.

Форс Х. та ін. [3] у систематичному огляді досліджують практики довгострокової участі громадськості у стратегічному управлінні міськими зеленими просторами та зазначають, що попри нормативні вимоги до інклюзивності, участь різних соціальних груп здебільшого має епізодичний характер. Автори підкреслюють, що у науковій і практичній площині недостатньо уваги приділяється саме сталій та безперервній участі, тоді як більшість ініціатив обмежується окремими етапами планування. У результаті це знижує ефективність управлінських рішень і обмежує можливості інтеграції інтересів різних груп користувачів у довгостроковій перспективі.

Чуангчай В., Потісірі В. [4] акцентують увагу на важливості врахування соціальних бар'єрів у формуванні інклюзивних громадських просторів. У дослідженні показано, що представники вразливих груп, зокрема люди з інвалідністю, стикаються не лише з фізичними обмеженнями, а й з відчуттям небезпеки, соціальної ізоляції та недостатньої підтримки в міському середовищі. Автори підкреслюють, що орієнтація виключно на технічні стандарти доступності не забезпечує повноцінної інклюзії, а ефективне проектування громадських просторів має враховувати поведінкові, соціальні та психологічні аспекти використання міського середовища.

У дослідженні Маймаїті Г., Ван Х., Гонг Ю., Луань С., Чжан Ю. та Лі Ф. [5] розглядаються питання доступності та соціальної справедливості у контексті сталого міського планування з акцентом на можливість перенесення практик розвинених країн у середовище країн, що розвиваються. Автори підкреслюють, що ефективність інклюзивних підходів значною мірою залежать від здатності інтегрувати принципи доступності у ширші стратегії розвитку

міст, а не обмежуватися локальними інфраструктурними рішеннями. Навіть за наявності високих стандартів планування нерівномірний доступ до ресурсів, транспорту та громадських просторів зберігається через інституційні та управлінські обмеження. Особливу увагу приділено адаптації міжнародного доступу до локальних умов, що потребує гнучких управлінських механізмів і врахування соціально-економічного контексту. Це свідчить про необхідність формування інтегрованих підходів до стратегічного управління інклюзивністю, які поєднують просторове планування, соціальну політику та інструменти доступності.

У дослідженні Блейкі Дж. та Клюз Дж. [6] розглядається формування інклюзивного міського середовища крізь призму концепції age-friendly city на прикладі Окленда. Автори акцентують увагу на необхідності переходу від традиційного підходу до проектування до моделі співтворення, яка передбачає активне залучення різних вікових груп, зокрема людей старшого віку, до процесу прийняття рішень. Автори зазначають, що на практиці участь громадян часто має обмежений або символічний характер, що знижує ефективність інклюзивних ініціатив. Це свідчить про необхідність розвитку управлінських підходів, які забезпечують сталі механізми співучасті та інтеграцію різних соціальних груп у стратегічне планування міського середовища.

У звіті Програми ООН з населених пунктів (UN-Habitat) [7] акцентується увага на ролі інклюзивних громадських просторів у забезпеченні сталого розвитку міст. У документі зазначається, що інклюзивність є ключовим фактором формування життєздатного міського середовища, однак її впровадження обмежується інституційними бар'єрами та відсутністю інтегрованих стратегій. Зокрема, підкреслюється необхідність поєднання соціальних, просторових та управлінських аспектів у межах єдиного підходу до розвитку громадських просторів.

У дослідженні Капуано А. та Соррентіно М. [8] інклюзивність міського середовища розглядається через призму просторових стратегій озеленення. Автори обґрунтовують, що урбаністичні втручання, пов'язані з розвитком зеленої інфраструктури, можуть виступати ефективним інструментом формування більш доступних, екологічно сталих і соціально орієнтованих громадських просторів. У роботі підкреслюється, що інтеграція природних елементів у структуру міського середовища сприяє не лише покращенню екологічних показників, але й підвищує якість простору з точки зору його сприйняття різними групами користувачів. Водночас автори зазначають, що реалізація подібних стратегій потребує узгодженого управлінського підходу, який поєднує просторове планування, дизайн та участь стейкхолдерів. Це свідчить про необхідність інтеграції інклюзивних принципів у ширші стратегії розвитку міського середовища, що відповідає сучасним підходам до стратегічного управління громадськими просторами.

Ловріч М. [9] підкреслює значення підходу співтворення у процесі формування інклюзивних громадських просторів, наголошуючи, що технічні стандарти доступності є лише базовою передумовою. У дослідження обґрунтовується, що залучення представників недостатньо представлених та маргіналізованих груп до процесу планування є критично важливим для врахування їхніх потреб та досвіду. Автор підкреслює, що відсутність системної участі таких груп обмежує ефективність інклюзивних рішень, тоді як розвиток практик співтворення сприяє формуванню більш чутливого до різноманіття підходу в урбаністичному плануванні.

У дослідженні Дуйвенворден Е. та ін [10] звертається увага на недостатню концептуалізацію управління публічними просторами в сучасній урбаністичній теорії та практиці. Автори підкреслюють, що в умовах зростання щільності міського середовища ефективне управління такими просторами набуває дедалі більшого значення, однак відповідні підходи залишаються

фрагментарними та недостатньо інтегрованими. Обґрунтовується необхідність формування цілісного міждисциплінарного підходу до управління публічними просторами, який дозволить підвищити їхню функціональність, узгодженість використання та якість міського середовища.

Важливим є і локальний контекст. Семикіна О. та Воргач А. [11] зазначають, що в Україні сформовано нормативно-правову базу у сфері забезпечення доступності середовища, однак практичний досвід впровадження принципів інклюзивного дизайну, зокрема у проєктуванні внутрішнього середовища для дітей з особливими потребами, залишається обмеженим. Таким чином, наявність нормативів не супроводжується їх повноцінною реалізацією на практиці дизайн-проєктування.

Таким чином, література демонструє широке зацікавлення темою інклюзивності міст, але вказує на нерозв'язані питання. З одного боку встановлено базові принципи універсального дизайну і нормативи доступності, з іншого – бракує практичних інструментів інтеграції цих принципів у управління проєктами до ключових невирішених аспектів належать нестача організованої участі громадян на стратегіях розвитку простору, брак системної оцінки заходів участі, недостатнє врахування соціальних бар'єрів і страхів людей.

Отже, наукова проблема полягає не у відсутності окремих знань про доступність, участь чи універсальний дизайн, а у недостатній інтеграції цих елементів у цілісну управлінську модель створення дизайн-концепцій. Наявні праці переважно висвітлюють або нормативно-проєктний або соціально-поведінковий, або урбаністично-організаційний вимір проблеми, однак не пропонують єдиного механізму їх синхронізації в межах стратегічного циклу. Саме ця дослідницька прогалина зумовлює потребу в розробці підходу, який поєднає аналіз потреб, участь користувачів перевірку рішень, реалізацію та подальшу адаптацію простору як єдину послідовну систему.

Цілі та завдання дослідження. Метою статті є розробка комплексного підходу до стратегічного управління процесом створення дизайн-концепцій для інклюзивних громадських просторів. Очікується, що цей підхід забезпечить системне застосування етичних, соціальних і ергономічних норм на всіх фазах проектування (від ескізу до реалізації) та сприятиме розвитку якісних безбар'єрних просторів.

Завданнями дослідження є визначення ключових критеріїв інклюзії (гуманістичних, ергономічних, безпекових) для кожного етапу створення концепції; розробка практичних рекомендацій і алгоритму впровадження універсальних принципів у міське та проєктне управління.

Результати дослідження. У результаті аналізу теорії та практики інклюзивного дизайну в межах стратегічного управління пропонується концептуальна модель, яка поєднує етапи розробки проєкту з інклюзивними засадами (Табл.1).

Дана модель базується на поєднанні стратегічного управління та принципів універсального дизайну і передбачає поетапну інтеграцію інклюзивних підходів у процес створення дизайн-концепцій. Її ключовою особливістю є циклічний характер, що забезпечує безперервне вдосконалення рішень на основі зворотного зв'язку та адаптації до змінних соціальних потреб. Вона структурує процес створення інклюзивного простору як безперервний управлінський цикл, у межах якого кожен етап має власну мету, інструменти та очікуваний результат. На відміну від лінійного підходу, за якого проектування завершується після стадії реалізації, циклічна логіка дозволяє повертати результати експлуатації простору у процес подальшого вдосконалення рішень. Це робить модель придатною не лише для розробки нових дизайн-концепцій, а й для коригування вже існуючих громадських просторів відповідно до змінних потреб користувачів.

Таблиця 1

Циклічна модель стратегічного управління процесом створення дизайн-концепцій для інклюзивних просторів

Етап моделі	Зміст етапу	Інструменти стратегічного управління	Очікуваний результат
Аналіз потреб	Визначення цільових груп виявлення бар'єрів аналіз соціального контексту	Соціологічні дослідження, аналіз стейкхолдерів, аудит доступності	Сформовані вимоги до інклюзивного середовища
Співтворення рішень	Залучення користувачів до формування концепції простору	Воркшопи, громадські консультації, дизайн-сесії	Узгоджені та соціально релевантні дизайн-рішення
Тестування концепцій	Перевірка рішень та доступність, зручність і безпеку	Пілотні проєкти, моделювання, експертна оцінка	Виявлені недоліки та отриманий зворотний зв'язок
Реалізація та моніторинг	Впровадження рішень та оцінка їх ефективності	Управління проєктом, моніторинг, КРІ доступності	Функціонуючий інклюзивний простір
Зворотний зв'язок та адаптація	Оцінювання досвіду користувачів та коригування рішень	Опитування, аналіз даних, управлінські коригування	Безперервне вдосконалення середовища

Джерело: сформовано авторами

Модель охоплює взаємопов'язані етапи, які формують єдиний управлінський цикл. На початковому етапі здійснюється аналіз потреб користувачів, включаючи ідентифікацію бар'єрів, вивчення соціального контексту та визначення цільових груп. Особлива увага приділяється залученню вразливих категорій населення, що дозволяє сформувати обґрунтовані вимоги до майбутнього простору.

Наступний етап передбачає співтворення дизайн-рішень, що реалізується через інтерактивні форми участі, зокрема воркшопи, консультації та публічні обговорення. Такий підхід дозволяє інтегрувати різні точки зору у процес проєктування та підвищити рівень соціальної прийнятності запропонованих рішень.

На етапі тестування відбувається перевірка розроблених концепцій шляхом пілотного впровадження, моделювання або експертної оцінки.

Важливим компонентом є аналіз доступності, зручності та безпеки середовища, а також збір зворотного зв'язку від користувачів.

Завершальний етап передбачає реалізацію та подальший моніторинг ефективності впровадження рішень. У межах цього етапу здійснюється оцінка відповідності простору принципам універсального дизайну, а також визначаються напрями його подальшого вдосконалення.

Таким чином, запропонована модель забезпечує системне включення інклюзивних критеріїв у стратегічне управління проектами та створює основу для формування адаптивного, соціально орієнтованого та сталого міського середовища.

Разом із тим, ефективність запропонованої моделі значною мірою залежить від її змістового наповнення, тобто від того, якими саме критеріями та орієнтирами керуються суб'єкти управління на кожному етапі реалізації проекту. Циклічна структура моделі визначає логіку процесу, однак саме принципи універсального дизайну забезпечують якісну характеристику управлінських рішень, формуючи їхню соціальну спрямованість і відповідність потребам різних груп користувачів. У цьому контексті виникає необхідність конкретизації таких принципів та їх трансформації у систему практичних інструментів стратегічного управління.

Надзвичайно важливо визначити базові принципи універсального дизайну і перетворити їх на конкретні управлінські дії (Табл.2).

Таблиця 2

Основні принципи універсального дизайну та пов'язані стратегічні завдання

Принцип універсального дизайну	Опис принципу	Стратегічний менеджмент
Рівність в користуванні	Середовище доступне для людей з різними потребами без стигматизації.	Забезпечення доступу однаковим способом для всіх груп; інклюзивне планування громадського простору; моніторинг використання

Гнучкість використання у	Проект адаптується до різних індивідуальних уподобань і можливостей.	Врахування різних сценаріїв використання (дитячі візки, інвалідні візки, старші люди); створення альтернативних маршрутів і рішень
Простота та інтуїтивність	Простий інтерфейс середовища, зрозумілий без зайвих зусиль.	Застосування зрозумілих позначень і сигналів; інформування різних груп; контролінг над складністю просторових рішень
Відчутна інформація	Проект передає необхідну інформацію у різних формах (візуально, звуково) для різних сенсорних можливостей.	Використання контрастних кольорів, тактильних і звукових засобів; забезпечення інформаційного супроводу; аудит доступності комунікацій
Допуск помилки	Система мінімізує ризики і наслідки помилок користувача.	Стратегічне планування заходів безпеки (освітлення, огороження); розробка нормативів з урахуванням можливих помилок; превентивні аудити
Невеликі фізичні зусилля	Не вимагає перенапруження під час користування, незалежно від фізичної сили.	Проектування ергономічних елементів; стандарти силових характеристик; перевірка рішень на зручність використання
Простір та розмір для підходу й використання	Достатньо місця для доступу та використання різними користувачами.	Планування параметрів простору; інтеграція норм інклюзивного проектування; контроль дотримання стандартів

Джерело: сформовано авторами

Практичне значення запропонованого підходу полягає у можливості його використання як методичної основи для органів місцевого самоврядування, проектних команд, архітекторів, дизайнерів середовища та інших стейкхолдерів, залучених до формування громадських просторів. Його застосування дозволяє узгодити стратегічні цілі розвитку території з конкретними рішеннями у сфері доступності, безпеки, комфорту та участі користувачів. У результаті інклюзивність перестає бути додатковою вимогою до проекту і набуває статусу одного з ключових критеріїв його управлінської якості та соціальності ефективності.

Таким чином, проведений аналіз і розробка концептуальної моделі дозволяють розглядати процес створення інклюзивних громадських просторів як системно організовану управлінську діяльність, що поєднує аналітичні, проектні та оцінювальні компоненти. Запропонований підхід не лише

структурує послідовність дій, але й забезпечує узгодженість між стратегічними цілями розвитку міського середовища та конкретними рішеннями у сфері дизайну. Це створює підґрунтя для узагальнення отриманих результатів і формулювання висновків щодо ефективності інтеграції принципів інклюзивності у стратегічне управління.

Окремого розгляду в межах дослідження потребує питання оцінки інклюзивності як складової стратегічної ефективності управління громадськими просторами. Доволі часто інклюзивність розглядається переважно як соціально орієнтована категорія, що пов'язана із забезпеченням рівного доступу до середовища для різних груп населення. Водночас у контексті стратегічного управління доцільно розширити це трактування і розглядати інклюзивність як фактор, що безпосередньо впливає на ефективність використання простору, результативність управлінських рішень та довгострокову стійкість розвитку територій.

З позицій системного підходу інклюзивність може бути інтерпретована як інтегральна характеристика якості середовища, яка відображає ступінь відповідності простору різноманітним потребам користувачів. Такий підхід дозволяє перейти від декларативного розуміння доступності до її вимірювального виміру, що є критично важливим для стратегічного управління. У цьому контексті виникає необхідність формування системи показників, яка дозволяє оцінювати рівень інклюзивності не лише на етапі проектування, але й процесі експлуатації громадського простору.

Доцільно виділити 3 взаємопов'язані групи критеріїв оцінки інклюзивності.

Перша група охоплює функціональні характеристики середовища, зокрема рівень фізичної доступності, зручність навігації, ергономічність елементів простору та безпеку використання. Ці критерії є найбільш

очевидними та зазвичай регламентуються нормативними документами, однак їх наявність не гарантує повноцінної інклюзивності середовища.

Друга група критеріїв пов'язані із соціальними аспектами використання простору. Вона включає рівень залученості різних груп користувачів, відчуття безпеки, комфортності перебування, а також відсутність соціальних бар'єрів і дискримінаційних практик. Саме ці параметри часто залишаються поза увагою під час проєктування, однак вони визначають фактичну можливість використання простору різними категоріями населення. Простір може відповідати всім технічним вимогам доступності, але залишатися фактично виключеним для окремих груп через соціальні або психологічні чинники.

Третя група критеріїв охоплює управлінський вимір інклюзивності. Вона включає рівень залучення стейкхолдерів до процесу прийняття рішень, ефективність механізмів зворотного зв'язку, адаптивність управлінських рішень та здатність системи управління реагувати на зміни потреб користувачів. У межах цієї групи інклюзивність розглядається як характеристика не лише результату, але й самого процесу управління.

Інтеграція зазначених груп критеріїв у систему стратегічного управління дозволяє сформувати комплексний підхід до оцінки ефективності інклюзивних рішень. Такий підхід забезпечує можливість порівняння альтернативних проєктних рішень, визначення пріоритетів розвитку та обґрунтування управлінських рішень на основі об'єктивних даних. Це, у свою чергу, підвищує прозорість процесу управління та сприяє більш раціональному використанню ресурсів.

Важливо підкреслити, що інклюзивність безпосередньо пов'язана з економічною ефективністю використання громадських просторів. Простори, які враховують потреби широкого кола користувачів, мають вищий рівень відвідуваності та активності, що підвищує їх соціальну та економічну цінність.

У цьому контексті інклюзивний дизайн виступає як інструмент підвищення ефективності інвестицій у розвиток міського середовища.

Крім того, врахування принципів інклюзивності на ранніх етапах проєктування дозволяє уникнути додаткових витрат, пов'язаних із подальшою адаптацією простору. Внесення змін після завершення будівництва або реконструкції, яка правило, є значно дорожчим і менш ефективним порівняно з інтеграцією інклюзивних рішень на етапі розробки концепції. Таким чином, інклюзивність може розглядатися як інструмент довгострокової оптимізації витрат.

У стратегічному вимірі інклюзивні підходи такою сприяють формуванню соціального капіталу території. Громадські простори, які забезпечують рівний доступ і комфорт для різних груп населення, сприяють розвитку соціальної взаємодії, підвищенню рівня довіри та формуванню відчуття спільності. Це, у свою чергу, позитивно впливає на сталість розвитку територій та їх конкурентоспроможність.

Не менш важливим є вплив інклюзивності на якість управлінських процесів. Залучення різних груп користувачів до процесу формування дизайн-концепцій дозволяє отримати більш повну інформацію про потреби середовища, що підвищує обґрунтованість прийнятих рішень. Це знижує ризик реалізації неефективних або неприйнятних для суспільства проєктів і сприяє підвищенню якості управління.

Таким чином, інклюзивність у межах стратегічного управління доцільно розглядати як багатовимірний показник ефективності, що поєднує соціальні, економічні та управлінські аспекти. Її інтеграція у процес створення дизайн-концепцій дозволяє не лише забезпечити відповідність простору потребам користувачів, алей підвищити результативність управлінських рішень, ефективність використання ресурсів та сталість розвитку міського середовища.

Окремим напрямом розвитку дослідження є розгляд інклюзивності як інструменту управління ризиками та підвищення стійкості громадських просторів. У сучасних умовах міське середовище піддається впливу численних факторів невизначеності, серед яких соціальні трансформації, демографічні зміни, урбанізаційний тиск, а також надзвичайні ситуації різного характеру. У цьому контексті інклюзивність виступає не лише як характеристика доступності, але як фактор, що підвищує адаптивність і стійкість простору до зовнішніх і внутрішніх викликів.

З позицій стратегічного управління інклюзивний підхід дозволяє зменшити ризики, пов'язані з невідповідністю простору потребам користувачів. Простори, які не враховують різноманіття соціальних груп, часто стають недовикористаними, конфліктними або навіть небезпечними. Натомість інклюзивно спроектоване середовище знижує ймовірність виникнення соціальної напруги, підвищує рівень безпеки та сприяє більш рівномірному використанню простору.

Особливого значення це набуває у ситуаціях підвищеного навантаження або кризових умов. Громадські простори, які враховують потреби різних груп населення, є більш пристосованими до використання в умовах надзвичайних ситуацій, оскільки вони передбачають альтернативні маршрути пересування, доступність інформації та можливість швидкої орієнтації в середовищі. Таким чином, інклюзивний дизайн прямо впливає на рівень безпеки та ефективність використання простору у кризових ситуаціях.

З управлінської точки зору, інтеграція інклюзивності у процес прийняття рішень дозволяє знизити стратегічні ризики, пов'язані з помилковими інвестиціями або неефективним використанням ресурсів. Врахування потреб різних груп користувачів на ранніх етапах проектування дозволяє уникнути ситуацій, коли створений простір не відповідає очікуванням або не використовується у повному обсязі. Це особливо важливо в умовах обмежених

бюджетів, коли помилки у проектуванні мають довгострокові негативні наслідки.

Крім того, інклюзивність сприяє підвищенню інституційної стійкості системи управління. Залучення різних стейкхолдерів до процесу формування рішень підвищує рівень довіри до управлінських інституцій, знижує конфліктність і сприяє формуванню більш стабільного соціального середовища. У результаті це дозволяє забезпечувати більш ефективну реалізацію проектів та підвищити їхню довгострокову результативність.

Таким чином, інклюзивність у межах стратегічного управління доцільно розглядати як важливий інструмент управління ризиками, який забезпечує підвищення безпеки, адаптивності та стійкості громадських просторів. Її інтеграція у процес створення дизайн-концепцій дозволяє не лише врахувати потреби користувачів, але й сформувати більш надійну та ефективну систему управління розвитком міського середовища.

Висновки. Узагальнюючи результати дослідження, слід зазначити, що стратегічне управління процесом створення дизайн-концепцій для інклюзивних громадських просторів набуває комплексного характеру та виходить за межі традиційного проектного підходу. Запропонована концептуальна модель формує цілісну управлінську логіку, яка поєднує етапність прийняття рішень із принципами універсального дизайну, забезпечуючи їх системне впровадження та адаптацію до змінних соціальних потреб.

Водночас результати дослідження показують, що інклюзивність доцільно розглядати як багатовимірну категорію, яка виступає не лише соціальною вимогою, але й чинником підвищення ефективності використання простору, якості управлінських рішень і довгострокової стійкості міського середовища.

Інтеграція інклюзивних підходів у стратегічне управління дозволяє мінімізувати ризики неефективних рішень, підвищити рівень замученості

користувачів і сформувати адаптивну систему розвитку громадських просторів, що здатна реагувати на виклики сучасного урбаністичного середовища.

Література

1. Design Council. (2006). *The principles of inclusive design (they include you)*.
<https://www.designcouncil.org.uk/fileadmin/uploads/dc/Documents/the-principles-of-inclusive-design.pdf>
2. Gupta A, Yadav M, Nayak BK. A Systematic Literature Review on Inclusive Public Open Spaces: Accessibility Standards and Universal Design Principles. *Urban Science*. 2025; 9(6):181. <https://doi.org/10.3390/urbansci9060181>
3. Fors H.F., Hagemann F.A., Sang Å.O., Randrup T.B. Striving for Inclusion—A Systematic Review of Long-Term Participation in Strategic Management of Urban Green Spaces. – *Frontiers in Sustainable Cities*, 2021. – Vol. 3:572423. – DOI: <https://doi.org/10.3389/frsc.2021.572423>
4. Chuangchai W., Pothisiri W. Inclusive public spaces for vulnerable populations: assessing needs and social implications for Bangkok Metropolitan area. – *City and Environment Interactions*, 2025. – Vol. 28, 100272. – DOI: <https://doi.org/10.1016/j.cacint.2025.100272>
5. Maimaiti G, Wang H, Gong Y, Luan S, Zhang Y, Li F. Accessibility and Equity in Sustainable Urban Planning: Insights from Developed Countries for Developing Cities. *Sustainability*. 2025; 17(23):10506. <https://doi.org/10.3390/su172310506>
6. Blakey J, Clews J. Knowing, Being and Co-Constructing an Age-Friendly Tāmaki Makaurau Auckland. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2020; 17(23):9136. <https://doi.org/10.3390/ijerph17239136>

7. UN-Habitat. (2022). *Global public space toolkit: From global principles to local policies and practice*.
<https://unhabitat.org/global-public-space-toolkit-from-global-principles-to-local-policies-and-practice>
8. Capuano A, Sorrentino M. Urban Afforestation as Spatial Strategy: Applied Design Research on the Eastern Greenway in Rome. Sustainability. 2025; 17(23):10574. <https://doi.org/10.3390/su172310574>
9. Lovrić M. Co-Creating Inclusive Public Spaces: Engaging Underrepresented and Marginalized Communities in the Planning Process. – Proceedings of REAL CORP 2023. – 2023. – Pp. 115–124.
<https://repository.corp.at/999/>
10. Duivenvoorden E., Hartmann T., Brinkhuijsen M., Hesselmanns T. Managing public space – A blind spot of urban planning and design. – Cities, 2021. – Vol. 109, Article 103032. – DOI: <https://doi.org/10.1016/j.cities.2020.103032>
11. Семикіна О., Воргач А. Інклюзивний дизайн: основні прийоми дизайн-проектування середовища для дітей з особливими потребами. – 36. матеріалів IV Міжнародної конф. «Актуальні проблеми сучасного дизайну», Київ: КНУТД, 2022. – С. 224–227.
https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/21152/3/APSD_2022_V2_P224-227.pdf